

שפטורין. (66)

והבינה הגמרא, שהכוונה למעט מ"ההוא" שנאמר בכרת של שחיטה בחוץ, ולכן מקשינן:

אי הכי, גבי העלאה נמי, הא כתיב "ונכרת

האיש החוא מעמיו", ובכל זאת שנים שעשאוה חייבין, ולמה לא דרשת אחד ולא שניים?

ומתריצין: "החוא", שנאמר בהעלאה, **מיבעי ליה למעוטי שוגג**, שאם העלה קח-ב בחוץ בשוגג, (67) או אם היה אנוס

נמצא שכל קושית הריטב"א רק לפי רבי שמעון שפותר [בשבת שם] אפילו זה אינו יכול וזה אינו יכול, ואם כן למה הוצרך בסמוך לפטור שנים ששחטו מ"ההוא", אך לרבי יוסי יש לומר שבא לחייב באופן שזה אינו יכול וזה אינו יכול.

והגר"י אברמסקי כתב [בספר הזכרון לזכרון] שפטור שנים שעשו הוא רק כשהחייב על המעשה, אך בשחוט חוץ שהחייב על ביטול ההקרבה בפנים על ידי שהקרבת נשחט בחוץ, אינם פטורים שע"י שניהם נמצא שהוא שחוט. ולכן הוצרך קרא לפטורם.

ולדבריו יתכן שלא התרבה חיוב העלאה בזה יכול וזה יכול, שהרי לא הוצרך מיעוט הכתוב אלא בשחיטה שאיסורה בביטול ההבאה, אך העלאה שאיסורה בעצם ההקטרה בחוץ יתכן שלא התרבתה אלא כשזה אינו יכול וזה אינו יכול, ולכן לא למדו ממנה לחייב בכל שנים שעשו בשאר איסורי תורה.

66. **בשיטה לא נודע למי** [קידושין שם] הקשה למה צריך קרא לפטור שנים ששחטו בחוץ, והרי אין קרבן זה מתקבל בפנים, כמו שדרשו בחולין [כט, ב] דכתיב "תזבחיהו" לומר שאין שנים שוחטין בזבח אחד. והעלה מכך דהני מילי למצוה אבל דיעבד הקרבן כשר. ויש לעיין אם כוונתו שלפיקך צריך קרא לפטור שנים שעשו, כי השחיטה נחשבת שחיטת חוץ כמו שכשרה בקרבן, או שאחר המיעוט גילה הכתוב שאין כאן שחיטת חוץ [וכדברי הגרי"ז בהערה הקודמת].

וראה תוס' ביומא [לב, ב] שנקטו כי שחיטת

שנים בחוץ פסולה בדיעבד, ובמנחת אברהם כתב שלדבריהם צריך לומר שלא איכפת לן שהשחיטה בפנים באופן זה פסולה, כי העיקר שהקרבת מתקבל בפנים, ומצד זה חייב עליו בחוץ, וכמו שמצינו [לעיל קז, א] בעוף שחייב על שחיטתו בחוץ אף שאין לו שחיטה בפנים.

אכן כדעת השיטה לז"ל מבואר בתוס' לעיל [נט, א] שדנו בשחט פסח וחטאת שלא לשמו בחוץ אם יתחייב שהרי הקרבן נפסל באופן זה בפני, וכן העלה החזו"א [ליקוטים ה ד"ה והר"מ] מדברי הרמב"ם [פי"ח ממעה"ק ה"י] שאם השחיטה שאינה ראויה לפנים פטור עליה בחוץ. וראה להלן [קטו, א] שנחלקו אמוראים אם חייב באופן זה, ובשואל ומשיב [מהדור"ק ח"ג כא] דן בזה. ע"ש.

67. הרמב"ן בקידושין [מג, ב] פירש ששוגג הוא כששוחט בחוץ ואינו יודע שהוא קרבן ומוטעה פירושו שסבר שהמקום ששחט הוא בית המקדש, ולכאורה תמוה, שטעות זו נחשבת מתעסק ולמה חייב קרבן על שגגתו בשחיטת חוץ.

ובמנחת ברוך [סימן י'] כתב שמתעסק הוא רק כשרצה לחתוך תלוש וחתך מחובר, שכוונתו לעשות חיתוך ועשה תלישה, אך כשמתכוון לשחוט בהמה וסבר שהיא חולין ונמצאת קרבן אין זה מתעסק. אך מדברי תוס' לעיל [ב, ב] ושבת [סט, א] נראה שגם המחשב לשחיטת חולין נחשב מתעסק לגבי שחיטה בקרבן שהיא מדיני הקרבה ולא שחיטה בעלמא.

ועוד יש ליישב כמבואר לעיל שאיסור

ודחינן: תרי "ההוא" כתיבי בשחיטה. כי בנוסף ל"ההוא" שנאמר עם "ונכרת", נאמר עוד "דם יחשב לאיש ההוא", וממנו נלמד למעט שניים ששוחטין!

ומקשינן: ואלא "לה" שנאמר בשחיטה, למה לי? והרי אפילו שוחט לשם הדיוט חייב!?

ומתרינן: "לה" נאמר להוציא את השוחט שיעיר המשתלח לעזאזל בחוץ. כי משמעותו

בהעלאה⁽⁶⁸⁾, או שהיה מוטעה על ידי אחרים, אינו חייב. שכך דרשינן ב"תורת כהנים": כל "ההוא" שנאמר עם "ונכרת" משמעותו היא, כשהוא בהוייתו ודעתו, ולא כשהוא אנוס, שוגג ומוטעה⁽⁶⁹⁾.

ועדיין מקשינן: אי הכי, הכא גבי שחיטה, נמי מיבעי ל"ההוא" למעוטי אנוס, שוגג ומוטעה?

שלדבריו רק כהן יכול להיות אנוס בהעלאה. ובשחיטה לא נודע למי כתב שאנוס הוא באופן שהעמיד בהמת חולין במקום זה והחליפוה בקדשים בלי ידיעתו, [וכן שוגג ומוטעה היינו שטעה וסבר שזו בהמת חולין וכדעת רש"י והרמב"ן].

69. הרשב"א [בקידושין שם] כתב שהמיעוט בא לפטור שוגג ומוטעה מכרת, אך הוא חייב קרבן כמו ששינונו בריש כריתות. והביא שהראב"ד נקט שזה פשיטא, ואין צריך מיעוט, אלא בא למעט אנוס, שלא נלמד מ"דם שפך" שדינו כרוצח שיהרג ואל יעבור.

אולם הגר"ח כתב [הובא במעתיקי שמועה] שהמיעוט מלמד שאין כלל איסור בשחיטת חוץ בשגגה, ובמשנה בכריתות מדובר באופן שידע ששחט קדשים בחוץ והשגגה היתה בשארי דברים שאי אפשר למעט מ"ההוא".

וראה רש"י בכריתות [ב, א] שפירש שגגה בשוחט בחוץ "כסבור בהמת חולין היא" ולכאורה תמוה, שבטעות זו הוא מתעסק ופטור לגמרי ולמה צריך מיעוט מ"ההוא" [וראה בהערה לעיל] ולביאור הגר"ח מובן שהמיעוט נצרך ללמד שאין כלל איסור בשוגג, ואילו כל מתעסק יש בו איסור אלא שפטור מקרבן [כמבואר בשו"ת רע"א קמא ח].

השחיטה בחוץ הוא משום ביטול ההבאה לפניו, ואין האיסור בעצם מעשה השחיטה אלא במה שנעשה שחוט, ואין פטור מתעסק אלא במעשה האיסור, ולא כאשר האיסור בתוצאת המעשה, וכפי שידר הגר"ד לגבי מתעסק ברציחה.

אך אין להקשות שהקרבן עצמו פסול בשחיטת מתעסק, ומצד זה לא יתחייב על שחיטת חוץ כי אינו ראוי לאהל מועד, שהרי כבר התבאר [בע"א] שלא איכפת לן בפסול השחיטה אלא בעצם הקרבן. וראה אור שמח [פ"א משבת ה"ח] שהתחבט בזה, וראה עוד בסמוך.

68. השפת אמת הקשה הרי החיוב הוא דוקא במעלה לשם ה', ואיך יתחייב באנוס, הרי יכול לחשב לשם הדיוט ולהפטר, ואינה קושיא לפי ביאור תוס' שמדובר באומר מותר [שהרי אין צורך ללמוד מקרא לפטור אנוס דרחמנא פטריה].

ובספר דביר הקדש כתב [ליישב את קושיית תוס' והשפ"א] שהאיסור בשחוט חוץ הוא בעצם ההקטרה, ורק תנאי הוא שיחשב לשם, ועל כך בא המיעוט שאם היה אנוס על המעשה פטור, אף שאינו אנוס על המחשבה ויכל לחשב לשם הדיוט.

והמאירי בקידושין [שם] כתב שהאנוס הוא שחשב שהוא במקדש, וכתב בכנסת הראשונים

הראוי להיקרב להשם, חייבין עליו בחוץ. ושאינו עומד לה' אין חייבין עליו בחוץ⁽⁷⁰⁾.

שנינו במשנה: **חומר בהעלאה, וכו'**

תנו רבנן: בפסוק האמור באיסור העלאה, מצינו שכפל הכתוב את המילה "איש". שהרי יכול היה הכתוב לומר "ואיש אשר יעלה", ואם כן, **מה תלמוד לומר, מדוע אמר הכתוב "איש איש אשר יעלה"?**

לרבות שניים שאחזו באבר הבהמה והעלו, שחייבין.

והוצרך הכתוב לריבוי זה ללמד שגם שנים חייבין, **שיכול, והלא דין הוא,** הייתי יכול לומר בקל וחומר לפוטרים: **ומה השוהט להדיוט בחוץ שחייב, ואף על פי כן שניים שאחזו בסכין ושחטו פטורין,** כדדרשינן לעיל מ"ההוא", אם כן, **המעלה להדיוט בחוץ, שפטור, אינו דין ששניים שאחזו באבר והעלוהו שפטורין!** לכן תלמוד לומר "איש איש" ללמד שגם שנים שהעלו חייבין, **דברי רבי שמעון.** והמשנה נשנית כשיטתו.

רבי יוסי אומר: "ההוא", שנאמר לגבי ההעלאה, מלמד שרק אם אדם אחד העלה בחוץ חייב, **ולא שניים.**

אם כן, מה תלמוד לומר "איש איש"? דברה תורה כלשון בני אדם. שדרכם לכפול מילותיהם, ואי אפשר לדרוש מכך לרבות ולחייב שנים שהעלו.

ורבי שמעון, "ההוא" שנאמר בהעלאה, מאי עביד ליה?

מיבעי ליה למעוטי שוגג, אנוס ומוטעה, כדדרשינן לעיל.

ורבי יוסי ממעטם משום שהיה אפשר לכתוב "הוא" וכתב "ההוא", למעט שוגג אנוס ומוטעה.

ורבי שמעון, לא מיעט כרבי יוסי, כי את הדקדוק מ"הוא" "ההוא", לא דריש.

ומקשינן: **ורבי יוסי, מדהאי "איש איש" שנאמר לגבי העלאה, אינו דורש משום שלדעתו דברה תורה כלשון בני אדם, אם כן, הך "איש איש" דכתיב גבי שחיטה, נמי, אי אפשר לרבות ממנו, שהרי דברה תורה כלשון בני אדם. ואלא, השוהט להדיוט בחוץ דחייב, מנא ליה?**

ומתרצינן: **נפקא ליה מהכתוב בשחיטת חוץ**

וכדלהלן [קטו, ב] ולא מצינו שיש חילוק במוקטרי חוץ לחייבם גם על הקטרת בשר חטאת. ויתכן שרק בשר חטאת התמעט כי בשרם נאכל ואימורים מוקטרים, ונמצא שבבשרו לא נעשית כל עבודה, אך בשעיר המשתלח נעשית עבודה בכל השעיר בשילוחו, וכן כפרים הנשרפין, ולפיכך יתחייב על העלאתו בחוץ. [וצריך למעטו].

70. ראה להלן [ק"ג, ב] שהרמב"ם [פי"ח ממעה"ק הי"א] גורס "לרבות" שעיר המשתלח ולחייב על שחיטתו בחוץ. והמנחת חנוך [תמ] הוכיח מדבריו [פי"ט ה"ז] שחייב בין על שחיטתו ובין על העלאתו, וכן משמע מדברי רש"י בסוגיין שצריך הוקש לפטורו בהעלאה.

אך במקדש דוד [כו, ד] כתב שאי אפשר לחייב על העלאתו כי אינו עדיף מבשר חטאת, שפטור על העלאתו כי אינו ראוי להעלאה,

איברים של הקרבן (72). דמר, רבי יוסי, סבר, כי כתיב "לא יביאנו לעשות אותנו" דרשינן: על השלם הוא חייב, אם מעלה בחוץ, ואינו חייב על החסר — אבל [על העלאת כל] הבהמה הוא דכתיב. ואינו חייב על אבר אחד. (73)

ומר, רבי שמעון, סבר, אבל אבר ואבר כתיב, שהאבר צריך להיות שלם ולא חסר.

אבל במעלה כאבר אחד, והקריבו לחצאין לאחר שהקריב שאר האיברים, או שפקע

"דם יחשב לאיש ההוא, דם שפך" ומשמעותו לחייב על שחיטה בחוץ ואפילו שוחט לאיש, והיינו שאף על פי שדם זה במחשבתו לצורך הדיוט הוא, והוא כ"דם הנשפך" ולא כקרבן, בכל זאת חייב עליו בחוץ (71).

שנינו במשנתנו: העלה, וחזר והעלה, חייב חטאת על כל עליה ועליה, דברי רבי שמעון. רבי יוסי אומר אינו חייב אלא אחת.

אמר ריש לקיש, מחלוקת רבי שמעון ורבי יוסי היא רק באופן שהעלה בחוץ ד' או ה'

והמשנה למלך כתב שאין צורך להקטיר כל האבר, אלא שיהיה האבר שלם בשעה שמקטיר ממנו כזית בחוץ [וכתוס' בסמוך] ובזבח תודה כתב שלדעת הרמב"ם שיעור ההקטרה הוא באבר שלם, אך היינו דוקא כשנשחט בחוץ, כי מוקטרי חוץ התמעטו מ"אותו" אך מוקטרי פנים כל זמן שהאבר שלם [או שהוקטר רובו בפנים] אין צריך שיעלה אלא כזית בחוץ ומתחייב, ולא נחלקו אלא כשחסר חלק מהבהמה או מהאבר בפנים, וזוה הלכה כרבי יוסי שהמיעוט מלמד שגם באופן זה צריך שיהא אבר שלם, וראה עוד להלן.

73. רש"י [ד"ה אכל] פירש: "על כל הבהמה הוא חייב ואינו חייב על אבר אחד הלכך כולה חדה העלאה היא", ובחק נתן הקשה שהרי להלן [קט, א] שנינו שהמעלה כזית חייב, וגם לעיל [קז, ב] חייב רבי יוחנן על חבורי אוכלין אף שאין באלו אבר שלם, וביאר שהכוונה בסוגיין לאבר שאין בו כזית, וכן מה ששנינו שכזית מעילה ומאימורין מצטרף מדובר באבר שאין בו כזית, [וכדעת הכסף משנה].

ובקרן אורה כתב שהנידון בסוגיין הוא רק על הקרבה בחוץ, אך אם הקריב בפנים ונשאר כזית ודאי חייב על העלאתו בחוץ, וראה הערה 9.

71. פירשנו בפנים כלשון הרמב"ם [פי"ח מפסוהמ"ק הט"ז], ובמרכבת המשנה כתב שהרמב"ם לא גרס "ואפילו שוחט לאיש", כי מתיבות אלו משמע כעין פירוש רש"י בע"א [ד"ה איש] על דרשת "איש איש" ששחט לאיש, דהיינו, שהדרשא היא מתחילת הפסוק דם יחשב "לאיש" לרבות השוחט לאיש, ואילו הרמב"ם פירש שהדרשא מהסיפא "דם שפך".

72. במקדש דוד [כז, ט] ביאר שהנידון בסוגיין אינו באברים כמו אבר מן החי, אלא בנתחים שמנתחים את הבהמה לששה חלקים שנקראים "אברים" [כמבואר לעיל לא, א] וכיון שאמרו בחולין [יא, א] שצריך להקטיר בפנים את כל האבר בהקטרה אחת דכתיב "לנתחיה" ולא נתחיה לנתחים, לפיכך גם בחוץ חייבים רק אם הוקטר כאחת.

אולם בכסף משנה [פי"ט ממעה"ק הי"א] כתב שמדובר באבר כמו אבר מן החי, שהרי הרמב"ם פסק שהעלה אבר חסר בחוץ פטור, [וכרבי יוסי אליבא דרבי יוחנן] ולכאורה תמוה, שהרי שנינו להלן שחייב על הקטרת כזית, ובהכרח שהחייב רק באופן שיש בכזית אבר שלם, [או שנטל כזית ממקום שאינו אבר, ורק אבר צריך שיהא שלם, אך בשר שיעורו כזית].

הקריבו שלם לבדו פטר רבי יוסי, כי לשיטתו החיוב תלוי בהעלאת כל הבהמה].

ורבי יוחנן אמר: מחלוקת רבי שמעון ורבי יוסי **באבר אחד**, שלכולי עלמא "אותו"

אבר אחר מעל האש והחזירו, (74) **דברי הכל אינו חייב אלא אחת.** (75)

[אבל אין לפרש שמדובר באופן שהקריב אבר אחד בלבד לחצאין, שהרי אפילו אם

הבהמה בחוץ, ופקע חצי אבר מעל המזבח, ואינו חייב אלא אחת על הקרבת הבהמה קודם שפקע האבר. ולביאורו תמוה לשון הגמרא "באבר אחד אינו חייב אלא אחת", שהרי החיוב על הקטרת כל הבהמה.

ובקרבן אורה ביאר שהכוונה לאבר שפקע בפנים, ומודה רבי יוסי שבאופן זה חייב גם על אבר אחד, כיון ש"אותו" לא נאמר על פוקעין.

ובזבח תודה ביאר שהקטיר בהמה שלמה בחוץ, ופקע אבר שלם מהמזבח והחזיר חציו ונדוע לו ושוב החזיר חציו השני, לרבי יוסי חייב אחת כי בחציו אחרון השלים הקטרת בהמה שלימה, ולרבי שמעון חייב אחת רק על ההקטרה הראשונה, אך על חצי אבר אחרון אינו חייב כי "אותו" ממעט אבר שאינו שלם. וראה עוד בהערה הבאה.

75. **בזבח תודה** הקשה למה לא יתחייב שתים, אחת משום הקרבה ראשונה ואחת משום הקרבת אבר זה, [ולכן ביאר כנ"ל בהערה הקודמת].

ובמנחת חנוך [תמ, יב] ביאר שבין לרבי יוסי ובין לרבי שמעון אינו חייב אלא על חציו השני של האבר, שבו השלים את הקטרת כל האבר או כל הבהמה.

ובמנחת אברהם נקט שבאמת הכוונה לחייב שוב על האבר שפקע בחוץ, ואף לרבי יוסי אחר שהקריב את כל הבהמה מתחייב על כל אבר בפני עצמו, [ולביאור החזו"א בהערה 7 מתחייב על השלמת הקרבת הבהמה אף אם אחר הקטיר כולה או שהקטירה במזיד, ורק כזית אחרון העלה הוא עצמו] ולביאור זה מובנת המחלוקת

והחזו"א [קמא מ סק"ה] ביאר שיטת רש"י שדין ההקטרה הוא בכל הבהמה אך החיוב חל על כזית אחרון, ויישב בכך את קושיית האחרונים למה חייב אחת, והרי כיון שנודע לו אחר כזית ידיעה לחצי שיעור היא ולא יתחייב, [ראה מנחת חנוך ת"מ וקרבן אורה] וכתב דבר שלם, וביאר החזו"א שכוונתו ששיעור הפעולה לחיוב הוא בכזית, אך יש תנאי לכך שיעלה את כל הבהמה [ולכך כתב שאם העלה אחד את כולה, ואחר העל הכזית אחרון שבה השני חייב. והוא חידוש שמתחייב על הקטרת חברו ומצטרף לבהמה שלמה ונ"מ פשוטה בהעלה הכל במזיד וכזית אחרון בשוגג].

ותוס' [ד"ה אכל] פירשו: לפיכך אינו חייב אלא אחת, [על הקטרה] קמא מיחייב כי עדיין יש את כל הבהמה. אך על ההקטרות לאחריה פטור, כי כבר חסרה הבהמה.

וביאר שיטת תוס' הוא, ששיעור הקטרה הוא בכזית בין בפנים ובין בחוץ אולם דין הקטרה בפנים נאמר על הבהמה ולא על כל כזית בפני עצמו, אלא שגם אם חילק את הבהמה צריך להקטיר כל כזית כי כולה הקטרה אחת, אבל בהקטרה בחוץ צריך שתהא הקטרה מ"מוקטר שלם" ולפיכך אחר שהוקטר כבר חלק מהבהמה [לר"י או מהאבר לר"ש] אינו חייב על הקטרות נוספות, כי אין חיובו משום ביטול ההקטרה בפנים [שזה נעשה גם בכזית] אלא מפני עצם מעשה הקטרה בחוץ, והקטרה היא רק ממוקטר שלם.

74. כך פירש רש"י, וביאר המשנה למלך [פיי"ט ממעה"ק הי"א] שכוונתו שהקטיר כל

מלמד שהחיוב דוקא על אבר שלם, אך אין צורך שתהא כל הבהמה שלמה⁽⁷⁶⁾.

דמר, רבי שמעון המחייב, **סבר מוקטרי** [שחוטין] **פנים שחסרו והעלו בחוץ חייב**, כיון שבפנים מחזירים אברים הפוקעין למזבח, אף על גב שחסרו בהקטרתן, ואת

הפסוק "אותו", שמלמד שהחיוב דוקא באבר "שלם", מעמידים רק על מוקטרי חוץ.

ומר, רבי יוסי, **סבר**, מוקטרי פנים שחסרו והעלו בחוץ **פטור**. ומקורו מ"לא יביאנו" כרבי ישמעאל [לעיל קז,א]⁽⁷⁷⁾. ואף שמוקטרי פנים צריך שיהא כל אבר שלם,

בסוגיין בשיעור העלאה, אף ששנינו לקמן [קט, א] שחייב בכזית, כי אחר שהקריב כל הבהמה בפנים ונשאר כזית, חייב עליו בחוץ, וראה הערה 7.

76. **רש"י ותוס'** ביארו שהמחלוקת בשחוטי פנים שחסרו והקטירן בחוץ, והנידון אם גם בהעלאת חוץ שייך הקטרה באבר חסר כמו בפנים, או רק בהעלאת פנים, [והמיעוט "אותו" נסוב על הקטרת שחוטי חוץ]. ולשון הגמרא "העלה וחזר והעלה" קצת דחוק לביאור זה, שהרי הנידון על העלאת בהמה או אבר חסר, וגם הדמיון ל"פוקעין" הוא רק משום שנשחטו בפני סאף שלא הוקטרו.

[וראה רש"י ד"ה ורבי יוחנן שהראיה לחייב על אבר חסר בחוץ היא מדין מהדרינן פוקעין בפנים, וכתב החזו"א [כ, ז] שהדמיון תמוה, כי אפילו למאן דאמר שלא מהדרינן פוקעין משום שכבר התקיימה בהן דין הקטרה, מכל מקום יש הקטרה בחלק האבר הנשאר, שהרי אפילו נאבד הבשר ונשתייר כזית מוקטירין אותו. ויתכן שאם לא מהדרינן פוקעין נחשבת כהקטרה חסירה, ואין החיוב להקטיר את הנשאר אלא משום שהיה שלם בתחילה, אך בחוץ פטור עליה, ורק אם "מהדרינן פוקעין" מוכח שיש דין הקטרה על חצי אבר מצד עצמו, וחייב עליו בחוץ, ובתוס' ד"ה אכל לא משמע כן].

והראב"ד [פ"ט ממעה"ק הי"א] ביאר שהנידון באופן שחסרו בהקטרתן [בפנים] והוציאן והקטירן בחוץ, ולדבריו מובנת השייכות

לדין מהדרינן פוקעין אך עדיין תמוה לשון חזר והעלה שאי אפשר לפרש שהעלה בפנים וחזר והעלה בחוץ.

ובביאור לתו"כ [אחרי פרשה ו פ"י, ואל כתבו הר"ש והראב"ד שהמחלוקת באופן שהעלה אבר אחד כמה פעמים, ולביאור זה הכל אתי שפיר, שהרי מעלה וחזר ומעלה בחוץ, והנידון אם דין פוקעין בחוץ הוא כדין פוקעין בפנים או לא.

77. **רש"י** מפרש שרבי יוסי פוטר משום שסובר כרבי ישמעאל לעיל [קז, א] שלמד מ"לא יביאנו" לפטור על העלאת אבר חסר, והיינו שלדעת רבי יוחנן רבי יוסי ורבי שמעון נחלקו בדרשת הפסוקים כרבי עקיבא ורבי ישמעאל, אך לכולי עלמא מהדרינן פוקעין, ורק אבוה דשמואל אמר שנחלקו אם מהדרינן פוקעין [ראה הערה 15] אך **תוס'** נקטו שרבי יוחנן סובר כאבוה דשמואל שטעמו של רבי יוסי לפטור משום דלא מהדרינן פוקעין, וכתב המשנה **למלך** [שם ד"ה ודע שכל] שלדבריהם נמצא שסוגיין חולקת על הסוגיא דלעיל.

ובמקדש דוד [ה, סס"ק ד] דן לפי רבי יוסי באופן שהשתייר כזית בשר אם זורק את הדם, שהרי לשיטתו שיעור הקטרה הוא באבר שלם, אך יש לומר שזריקת הדם אינו תוליה בשיעור הקטרה, שהרי גם למאן דאמר שיש הקטרה בפחות מכזית אינו זורק את הדם אלא על כזית כי צריך שיזרוק להתיר אכילת מזבח ושיעורה.

אבל בד' וח' אברים, דברי הכל חייב על כל אבר ואבר.

ופליגא, דברי ריש לקיש ורבי יוחנן על שיטתו דעולא.

דאמר עולא, הכל מודים במוקטרי פנים שחפרו והעלו בחוץ שחייב. לא נחלקו, אלא במוקטרי חוץ שחפרו והעלו בחוץ⁽⁷⁸⁾.

דמר סבר פטור, משום שבחוץ אין דין "פוקעין" שחוזרים, כי אינה נחשבת הקטרה.

ומר סבר חייב, כי דרש מ"אותו" למעט רק פחות מכזית, שאין זו הקטרה שלימה⁽⁷⁹⁾.

אבל אם היה בהקטרה כזית חייב עליה, אף על פי שאינו שלם. ומשמע ש"אותו" אינו מלמד שהחייב דוקא באבר שלם, ונמצא שלא כדברי רבי יוחנן.

איכא דאמרי להיפך: אמר עולא. הכל מודים במוקטרי חוץ שחפרו והעלו בחוץ שהוא פטור, כי אין בהם דין פוקעין ואינם חוזרים.

לא נחלקו, אלא במוקטרי פנים שחפרו והעלו בחוץ. דמר סבר פטור. ומר סבר חייב. ומשמע מדברי עולא, ש"אותו", אינו מלמד שהחייב רק בהקטרת כל הבהמה, ונמצא שלא כדעת ריש לקיש⁽⁸⁰⁾.

הקטרה פחות מכזית, ולא נצרך המיעוט אלא שלא נלמד ממה דמהדרינן פוקעין בפחות מכזית.

ועדיין יש לברר אם מסקנתו רק לדעת עולא שמיצט הקטרה פחות מכזית מ"אותו", אך לריש לקיש ורבי יוחנן שהמיעוט נסוב על בהמ האו אבר חסר, ופחות מכזית הוא בכלל "חסר", ולכאורה יהא פחו מכזית מכזית שוה לאבר חסר שלא התמעט אלא בחוץ ולא במוקטרי פנים. ובספר זבח יעקב ביאר כדלעיל, שאם מהדרינן פוקעין אין זו הקטרה חסרה, אך סברא זו שייכת רק באבר חסר, ואילו בפחות מכזית אינו נחשב כהקטרה שלימה אפילו בפנים, ולכן אין בזה חילוק בין מוקטרי חוץ למוקטרי פנים.

80. במשנה למלך [שם ד"ה תו] כתב שלפי לשון זו נמצא שעולא סובר כרבי יוחנן שנחלקו במוקטרי פנים שחפרו והעלו בחוץ, אך יש חילוק בין דבריהם, שרבי יוחנן נקט שלכולי עלמא "אותו" ממעט אבר חסר, ואילו עולא לא איכפת ליה על מה נסוב המיעוט, אלא רק שמחלוקתם במוקטרי פנים שחפרו.

78. המשנה למלך [שם ד"ה אך] תמה מה דחק את עולא לומר שכולי עלמא כרבי עקיבא [לעיל קז, א] שמחייב במוקטרי פנים ולא נחלקו אלא במוקטרי חוץ, והרי יתכן להעמיד כריש לקיש שנחלקו באבר אחד, ולרבי עקיבא המחייב כשחוטי פנים מדובר במוקטרי חוץ, ולרבי ישמעאל הפוטר מדובר גם בשחוט פנים.

ובטהרת הקודש ביאר שטעמו של רבי שמעון לחייב במוקטרי חוץ שחפרו הוא משום שסבר שהמיעוט "אותו" נצרך למעט פחות מכזית במוקטרי פנים אע"פ שבפנים מהדרינן פוקעין, ונמצא שאינו דורש מיעוט מ"ביאנו" [כי אם כן היה פוטר גם במוקטרי חוץ שחפרו] ולא מסתבר שנחלקו רבי שמעון ורבי יוסי כל כך אם דורשים שני מיעוטים או מיעוט אחד. ומסתבר ששניהם מודים שחייב במוקטרי פנים.

79. המשנה למלך [שם ד"ה ודע שמחלוקת] צידד שלפי עולא רבי שמעון מחלק בין מוקטרי פנים שחייב על פחות מכזית למוקטרי חוץ שהתמעט מחייב על פחות מכזית, אך הסיק [בד"ה ודע שאף] כי לכולי עלמא פטור על פחות מכזית ואפילו במוקטרי פנים, כי אין

ועוד נמצא, כי פליגי דאבוה דשמואל אלישנא קמא דעולא.

המזבח, רבי שמעון אומר אפילו העלה על הסלע וכו':

דאמר אבוה דשמואל: כמאן מהדרין פוקעין, שפוקעין מעל אש המזבח, לגבי מזבח? כמאן, דלא כרבי יוסי! שאילו סבר רבי יוסי שאברים הפוקעים בפנים נחשבים בני הקטרה אף על גב שחסרו על ידי הפקיעה, הרי היה מחייב על הקטרתם בחוץ.

אמר רב הונא: מאי טעמא דרבי יוסי, שהחויב דוקא כשהעלה על מזבח? דכתיב: "ויבן נח מזבח לה'", ומוכח כי אפילו בבמת יחיד, שהיא בחוץ, אינה נחשבת העלאה בלא מזבח (82).

ומוכח מדברי אבוה דשמואל, שרבי יוסי חולק במוקטרי פנים שחסרו והעלו בחוץ. ואילו לישנא קמא דעולא סוברת שבמוקטרי פנים שפקעו והעלן בחוץ מודה רבי יוסי שחייב. ונחלק רק במוקטרי חוץ שחסרו והעלה בחוץ (81).

אמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבי שמעון שמחייב על העלאה אף שאינה על מזבח? דכתיב "ויקח מנחה את גרי העזים ואת המנחה, ויעל על הצור לה'". ומשמע שנחשבת העלאה על צור אף שלא בנה מזבח לשם כך.

שינונו במשנה: ואינו חייב עד שיעלה לראש

ומקשינן: ואידך נמי, דכתיב "ויבן מזבח לה'", והיאך לא הצריך רבי שמעון מזבח?

81. במשנה למלך [שם ד"ה תו] הקשה מה דחק את אבוה דשמואל לומר שרבי יוסי סובר דלא מהדרין פוקעין, והרי יתכן שטעמו כרבי ישמעאל שדרש "לא יביאנו" ו"אותו" וממעט מוקטרי פנים שחסרו.

דעולא" הם תוספת מגליון של מפרש, ובאמת אבוה דשמואל חולק על כל האמוראים, ומפרש שהמחלוקת באופן שהעלה ופקע וחזר והעלה, ור"ש מחייב על פוקעין בחוץ ככפנים, ורבי יוסי פוטר כשהוצת האור ברובו, כיון שבפנים אין מהדרין פוקעין באופן זה.

ובעולת שלמה כתב שלעיל בסמוך אמרו שרבי יוסי דורש מדם יחשב לרבות שחט להדיוט, ונמצא שאין לו מקור לרבות זורק אלא מ"או זבח" וצריך "לא יביאנו" לחלק ונשאר לו רק "אותו" לפטור על אבר חסר, ואילו מהדרין פוקעין היה חייב על מוקטרי פנים שחסרו כשמעלן בחוץ, והמיעוט היה פוטר רק מוקטרי חוץ. וראה ביאורים נוספים בטהרת הקודש, חק נתן ומראה כהן.

82. רש"י פירש שההוכחה מנח היא שאפילו בבמת יחיד אינה נחשבת העלאה אלא במזבח. ומשמע שההוכחה היא מדין במה, שקביעות למקום הקטרה תלויה במזבח הן להקטרת היתר והן לאיסור [ולכאורה מבואר מדבריו שהחויב בהעלאה הוא על עצם ההעלאה בחוץ, ולכן צריך שיהיה דינה שוה להעלאה בפנים, כי אילו חיובו על שלא הביאו בפנים, הרי די שילמד את אופן מעשה העלאה, ואינו תלוי בדיני העלאה שבבמה, וכן מבואר בתוס' להלן [ק"י, ב ד"ה אי] שהמעלה בחוץ "על סלע חייב רק משום שנחשבת העלאה בבמה. וכבר הבאנו בדף ד, א

והחזו"א הקשה למה לא אמר עולא דלא כרבי יוסי ודלא כרבי ישמעאל, וגם למה אמרו דפליג על לישנא קמא דעולא ולא על רבי יוחנן, ולמה המתינה הגמרא לומר כן רק אחר לישנא בתרא, ולפיכך צידד שתיבות "אלישנא קמא

למזבח, והרי מנוח הקטיר על סלע.

ומתרינין: הוראת שעה היתה שיקטיר בשדה בלא מזבח, ואינה מלמדת לדורות⁽⁸⁴⁾.

ואיבעית אימא, היינו טעמא דרבי שמעון.

ומתרינין: הוא מזבח שעשה נח, לא עשאו לחובת מזבח, אלא לגובהה בעלמא, כדי שיהא גבוה ונוח להשתמש⁽⁸³⁾.

ומקשינן: ואיך נמי, הא כתיב "ויקח מנוח", ואיך אמר רבי יוסי שהחיוב תלוי בהעלאת

ובטעמא דקרא [שם] פירש, שהגמרא הוכיחה ממה שבנה נח מזבח ולא הקריב על אבן סתמא, ובהכרח שבמה צריך מזבח, ואמנם אחר שבנה מזבח [לצורך במה] כיון שהיה במקום המקדש נהיה לו דין הקרבה במקדש [ולפיכך היה לקרבנו ריח ניחוח כקרבן על מזבח].

84. במשך חכמה [בדרוש בסוף הספר] תמה איך הקריב מנוח והרי משכן שילה היה קיים ולא הותרו הבמות, והוא לא ידע שמלאך דיבר אליו, ולא הוחזק אצלו בנבואה? וביאר ששני הטעמים בסוגיין תלויים במחלוקת דלקמן [ק"ט, א] אם לרבי שמעון נאסרו הבמות בזמן שילה. ובאופן אחר כתב, שמשום כך ביקש מנוח שיבא המלאך שנית, ואמר "עתה יבא דבריך", כי בכך הוחזקה נבואתו.

ובהפרטת פרשת נשא כתב, כיון שבא ע"י תפילה, יכל לסמוך עליו כנביא, כי ראה שהוא שליח ה'. ואף שהעלה רק הוא לבדו, כי אין אשה מקרבת בכמה, מכל מקום, את השחיטה עשה יחד עם אשתו, כי בשחיטה שנים שעשו פטורין, מה שאין כן בהעלאתו.

ובדבר אברהם [ח"ג א סס"ק ה] כתב שעשה תנאי, שאם תרד אש מן השמים ויתקבל הקרבן יחול ההקדש, ואם לא, יהא חולין. וכן מבואר במושב זקנים מבעלי תוס' על הפטרת נשא.

ובעצם ביאור הגמרא "הוראת שעה היתה" נראה שהכוונה שההוראה היתה רק שמזבח אינו מעכב [או שיותר להקריב בכמה כדלהלן ק"ט ב], אך לא היתה הוראה שבקרבן זה אין כלל

השטמ"ק בכריתות ג, א שאשה חייבת בהעלאתו בחוץ אף שאינה כשרה בפנים כיון שהיא כשרה בכמה, והיינו שהחיוב רק כשעושה כדיני העלאתו.

ולכאורה תמוה, אם כן, למה נחלקו בדין העלאתו בחוץ ולא בעצם דין כמה אם טעונה מזבח או לא? ועוד יש לתמוה על הראיה מנח, שהעלה לה' ולכן הוצרך מזבח. אך מנין שהחיוב בהעלאתו חוץ תלוי בכמה.

אכן כבר הובא לעיל, שהרמב"ם כתב שהעלאתו חוץ היא דוקא כשמעלה לשם, וכתב [פי"ט ממעה"ק ה"א] ש"אין קרוי קרבן" אלא על המזבח, ולא נקט שאין זו העלאתו, וכן לא מצינו שהביא דין מזבח בכמה אלא רק לגבי הקטרת חוץ, ומשמע שההוכחה היא רק משום שנח בנה מזבח להקטיר לה', והנידון הוא על אופן העלאתו קרבן לה', ולא נחלקו בדין כמה אלא רק בדין העלאתו לה', וזו כוונת רש"י שגם בכמה אין העלאתו לה' בלא מזבח.

83. במשך חכמה [בראשית ו, כ] כתב שנח בנה את המזבח במקום המקדש, והיה להקרבנו דין הקרבת מקדש, ולכן הוצרך לבנות מזבח, אף שאין מזבח בכמה. ולכאורה דבריו נסתרים מהמבואר בסוגיין, שאם המזבח לא נעשה לגובה, בהכרח שיש מזבח גם בכמה. והרמב"ם נקט, שנח הקריב במקום המקדש [פ"ב מביה"ב ה"ב], ומאידך הביא [פי"ט ממעה"ק ה"א] שאין קרוי קרבן אלא על המזבח, אע"פ שנאמר "ויבן נח מזבח", ולכאורה משמע שהקרבנו לא היתה מדין הקרבת מקדש.

כדתניא בברייתא:

רבי שמעון אומר, נאמר בפרשת שחיטת חוץ "וזרק הכהן את הדם על מזבח ה', פתח אהל מועד", ומשמע שרק בפתח אהל מועד צריך להקטיר דוקא על מזבח. ולא כשמקטירין בכמת יחיד בשעת היתר במות.

לפיכך, גם אם העלה על הסלע או על האבן, חייב.

בעי רבי יוסי ברבי חנינא: קרן המזבח, וכבש ויסוד וריבוע המזבח, שמעכבין במזבח המשכן, מהו שיעכבו בכמה של יחיד?

אמר ליה רבי ירמיה תניא בברייתא: קרן וכבש וריבוע ויסוד מעכבין בכמה גדולה של ציבור, ואין מעכבין בכמה קטנה של יחיד (85).

מתניתין

אחד קדשים כשרין ואחד קדשים פסולין, קט-א שחיה פסולן בקודש, שנפסלו בפנים העזרה [כגון בשר זבח שלן, או שיצא חוץ למחיצתו, או שנשחט במחשבת חוץ לזמנו או חוץ למקומו], והקריבן בחוץ, חייב. כיון שאילו עלו בפנים הדין הוא שלא ירדו, (86) לכן הם נחשבים כקרבן ה"מתקבל בפנים", וחייבין על העלאתן בחוץ. (87) שנאמר

ומקשינן: אם מדובר בשעת היתר הבמות, למה שנינו שהמקטיר "חייב"? והרי "יצא" מיבעי ליה לומר, שהרי עשה מצוה בהקטרתו.

ומבארנין: הכי קאמר: הואיל ובשעת היתר הבמות הקטרה על סלע נחשבת הקטרה, לפיכך, גם בשעת איסור הבמות, אם העלה על הסלע או על האבן, חייב.

פשיטא שבהקרבת חוץ אין מעכבין, כי נעשית על גוף המזבח.

86. בזרע אברהם [כג, כו] הקשה, הרי גם פסולים שבמזבח החיצון דינם לירד, מזבח הפנימי מקדשן [כדלעיל כו, ב], ויחשבו משום כך כראויין לפתח אהל מועד ויתחייב עליהן בחוץ.

ובשטמ"ק [לעיל שם אות ג] כתב שהמזבח הפנימי מקדש דוקא קמצים שלא קידשו בכלי, אך אינו מקדש פסולין שעלו עליו לענין שלא ירדו עי"ש.

87. תוס' לעיל [נט, ב] כתבו שרק על העלאה חייב בקדשים הראויין לפנים שדינם "לא ירדו" אך אינו חייב על שחיטתן, אולם אח"כ [סא, א

דיני קרבנות, שהרי רש"י לעיל [טז, א] הוכיח מקרבן מנוח שזר כשר בכמה, וראה מה שהרחבנו שם.

85. בליקוטי הלכות [בעין משפט] העיר שהרמב"ם השמיט דין זה שאין צריך קרן וכבש וריבוע ויסוד, ולא הביאו בדיני שחיטת חוץ [פ"ט ממעה"ק]. וראה בחזו"א שכתב, שצריך שיהא שיעור מזבח שיש בו מקום מסוים בגובה י' טפחים וברוחב ד' על ד', והטעם לכך משום שצריך גוף המזבח [ראה פ"ב מבע"ב הי"ז שאין מדותיו מעכבין רק שיהיה לפחות ג' אמות וכו'], וקרן וריבוע וכדומה, אף שהם מעכבין במזבח, אינם גופו, ואינם נצרכים בכמה ובחוץ. ואף שרבי יוסי בר חנינא דן בכמה קטנה אם היא ראויה להקרבה בלי פרטים אלו, מכל מקום